STARY JANÓW

Promocyjny szum wokół dwóch kolonii robotniczych katowickiego Janowa, Giszowca i Nikiszowca, spowodował, że w świadomości wielu turystów i samych katowiczan zniknął gdzieś „macierzysty organizm", w ramach którego te obydwie kolonie funkcjonują - Janów.

Tu mych lat młodych prac
były Początki
A chcąc zachować tej
Włości Pamiątki
Gdzie były Góry Boliny Urwisko
Janów uzyskał Plantacyi Nazwisko
A.M. 1835

Osada Janów wyłoniona została na przełomie XVII i XVIII w. z istniejących od początku XIV wieku dóbr mysłowickich, stanowiących część ziemi pszczyńskiej. Składały się na nie, oprócz Mysłowic, także Załęże, Jaźwice, Bogucice, Roździeń i Szopienice. Prawdopodobnie to właśnie ta bliżej nie znana wieś Jaźwice, zniszczona w czasie najazdu husyckiego ok. 1430 r., znajdowała się w miejscu późniejszej osady Janów. W 1617 r. dobra mysłowickie zostały podzielone między kilka rodzin szlacheckich, m.in. Salomonów i Mieroszewskich. Poprzez małżeństwo z Salomonami rodzina Mieroszewskich stała się na długo właścicielami mysłowickiego dominium. Pierwszym dziedzicem Mysłowic z tej rodziny był Krzysztof, który w Królestwie Polskim pełnił szereg wysokich stanowisk, m.in. był sekretarzem czterech kolejnych królów: Władysława IV, Jana Kazimierza, Michała Korybuta Wiśniowieckiego i Jana III Sobieskiego.

Był też znawcą artylerii i fortyfikacji (w czasie szwedzkiego „potopu" fortyfikował Kraków i Częstochowę). On to w roku 1678 ustanowił „ordynację mysłowicką", której statut zatwierdził cesarz Leopold I.

Pierwszym ordynatem mysłowickim został młodszy brat Krzysztofa – Jan Krzysztof Mieroszewski, sędzia generalny ziemski i starosta grodzki księstwa siewierskiego. W czasie jego długoletnich rządów (1694-1755) dobrami mysłowickimi, doprowadził do ich znacznego rozkwitu. Obok istniejących już folwarków w Roździeniu i Szopienicach, Mieroszewski podjął budowę nowej osady. Jej pierwszym budynkiem był drewniany dworek myśliwski, tzw. „zameczek" (przebudowany później na budowlę murowaną, stojącą w tym samym miejscu przy ul. Nad Stawem po dziś dzień). Na początku XVIII w. obok dworku myśliwskiego powstał folwark, nazwany od imienia założyciela „Janowcem", który dał początek wyrosłej obok osadzie Janów (pierwsze wzmianki w dokumentach 1724 r. i 1744 r.). Pierwszymi mieszkańcami nowej osady byli robotnicy leśni i chłopi dominialni, a kiedy w 1783 r. przeprowadzono fiskalny spis ludności powyżej 16 roku życia, w osadzie mieszkało już 141 mieszkańców.

Za rządów ordynata Stanisława Mieroszewskiego (1806-1824) dobra mysłowickie zostały w 1818 r. wydzielone z powiatu pszczyńskiego i włączone do powiatu bytomskiego. Utworzono wówczas nowe gminy: Mysłowice-Zamek i Janów, mające wspólną administrację gminną.

Ostatnim ordynatem mysłowickim został najstarszy syn Stanisława, Aleksander Mieroszewski, który ordynację doprowadził do upadku. Zanim to nastąpiło, urządził obok dworku myśliwskiego nad Boliną i stawem park typu angielskiego, z promenadą, stawem rybnym i gondolami. Na tej promenadzie ustawiony został w 1835 r. obelisk z piaskowca, z umieszczoną na nim wazą i czterowierszem:

Dworek Mieroszewskiego przy ul. Nad Stawem

Częściowo drewniana chałupa ul. Oswobodzenia

Stary dom ul. Oswobodzenia 80

Ów ogrodowy obelisk jest najstarszym zabytkiem Janowa i jednym z najstarszych zabytków Katowic. Na początku lat 90. XX wieku niszczejący u zbiegu ulic Grodowej i Nad Stawem pomnik przeniesiono, staraniem członków Związku Górnośląskiego, na skwerek przed zlikwidowanym już Szpitalem Górniczym przy ul. Oswobodzenia. Oprócz niego do naszych czasów zachowało się kilka innych obiektów, pamiętających – być może – XIX-wieczne dzieje Janowa: wspomniany już „zameczek" przy ul. Nad Stawem 3a, zbudowany z pewnością przed 1835 r., obecnie użytkowany częściowo jako budynek mieszkalny, oraz kilka chałup w typie wiejskim, pierwotnie drewnianych, później wymurowanych z zachowaniem pierwotnych proporcji, układu pomieszczeń, kształtu dachów itp. Do najciekawszych należy częściowo drewniana chałupa przy ul. Oswobodzenia 105 oraz murowana chałupa z typową śląską „laubą", czyli drewniana werandą, przy ul. Oswobodzenia 80. Na uwagę zasługują także zmodernizowane, ale zachowujące dawne proporcje domy przy ul. Grodowej 10, 12, 19, 21 i Leśnego Potoku 57 i 66.

Przy głównej ulicy Janowa, prowadzącej do Mysłowic ul. Oswobodzenia zachowały się do naszych czasów dwa budynki szkolne z 1908 i 1913 r. Tu także zachowały się całe fragmenty zabudowy, pamiętające przełom XIX i XX w. z typową ceglaną, piętrową lub parterowa zabudową.

A wracając do dziejów Janowa, w 1861 r. wydzielono go z obszaru dworskiego Mysłowice i utworzono gminę wiejską Janów. W 1906 r. na gruntach obszaru dworskiego Mysłowice, wykupionych przez spółkę „Spadkobiercy Jerzego Giesche" (Georg von Giesches Erben) od rodziny Tiele-Wincklerów, zaczęto budować kolonię robotniczą Giszowiec (Giescheswald), dwa lata później rozpoczęto budowę kolejnej kolonii Nikiszowca (Nickischschacht). Obie stanowiły wówczas odrębny obszar dworski Giszowiec. Po reformie administracyjnej w 1924 r. zlikwidowany obszar dworski Giszowiec z Nikiszowcem, włączono do gminy wiejskiej Janów, która rozrosła się tym samym do 18 tys. mieszkańców. Gmina Janów uzyskała w 1931 r. nowy, funkcjonalistyczny budynek ratusza, proj. Tadeusza Michejdy (obecnie budynek szpitalny).

Samodzielność gminy Janów utrzymała się do początku lat pięćdziesiątych, kiedy nawet starano się o uzyskanie dla Janowa statusu miasta. Ostatecznie w 1951 r. łączono Janów wraz z Dąbrówką do nowo utworzonego miasta wydzielonego (powiatu miejskiego) Szopienice, które w 1960 r. weszły w obręb Katowic. I tak Janów stał się częścią Katowic.

Edward Wieczorek
Fot.: autor

Obelisk Aleksandra Mieroszewskiego